

Géshén sarpadi

- 1** **Árámi zobán:** Árámi, yak Sámi zobáné ke Suriahay mardom o hamá Yahudi ke cha Bábelá Urshalimá per tarretagatant, áyáni bázénéay zobán butag. Issáyá ham Árámi zobáná habar kortag.
- Ásmáni bádsháhi:** Bechár: Hodáay bádsháhi|Hodáay bádsháhi (Ásmáni bádsháhi).
- Ásmáni Pet:** Bechár: Pet.
- Abadmánén zend:** Bechár: Namiránén zend|Namiránén zend (Abadmánén zend).
- Bábelay darándhéhi:** Wahdé 586 Péshmiládá pésar, Bábelay bádsháh Nebukadnasará (Bohtenasrá) Urshalim gept, óday géshterén jahmenendi Bábelá gallént o darándhéh kortant. Yahudián padá Párs bádsháh Kuroshay zamánagá, 538 Péshmiládá, dém pa wati molká per tarrag bendát kort.
- Báwarmand:** Báwarmand hamá mardom ant ke Hodáay habarán|Hodáay habar pa del o setka mannant o Issá Masihá|Masih wati rakkénóka zánant.
- Bani Esráil:** Bani Esráil, Ebráhém o áiy nomásag Ákubay chokk o óbádag ant, hamá Ákub ke Hodáyá áiy nám Esráil kortagat. Bani Esráil, Mussáay sarókiá cha Mesray golamiá tatkant o Yushahay sarókiá Kan'ánay molkesh gept. Áyáni dwázdah kabilah atant o Dáud o Solaymán áyáni námdarén bádsháh atant. Lahtén Bani Esráili Áshuray molká darándhéh kanag but o randá é dega Bani Esráili gallénag o Bábelá ráh dayag butant. Hamá ke cha Bábelay darándhéhiá per tarretant, Yahudi gwashaga butant.
- Béhomirén nánay aid:** Béhomirén nánay aid, hapt róch ent ke Sargwazay aidá rand geraga bit. Yahudi é aidá paméshká kanant ke Hodáyá Bani Esráili kawm cha Perawnay dastá ázát kort o cha Mesrá dar kort. Béhomirén nán, Bani Esráilián hamé habaray yátá perrénit, hamá shapá ke á cha Mesrá tatkant, áyán pa ártay koppénag o homir kanagá móh naraset o eshtápi cha béhomirén ártá nánesh patk o wárt.
- Belzabul:** Belzabul, bezán “borzén jágaháni master”. Belzabul, jennáni|jenn sarók zánag butag.
- Brát:** Issá Masihay|Masih báwarmand “brátay” labzá pa hamá mardomán kára bandant ke á ham Issá Masihay sará báwarmand ant.
- Dáud:** Dáud, cha Miládá hazár sál pésar, Esráiliáni mazanén bádsháh o sháéré butag. Zaburay ketábá, áiy bázén shayré mán ent. Áiá wati lahtén shayray tahá Issá Masihay|Masih bárawá ham péshgói kortag.
- Dáuday chokk (Dáud bádsháhay chokk):** Dáuday|Dáud chokk, bezán Dáud bádsháhay poshtpad. “Dáuday chokk” hamá labz ent ke Yahudián pa hamá wádah dátagén Masihá kára bast, ke áyagi at (bechár: Masih).
- Darkawm:** Darkawm hamá ant ke Yahudi naant.
- Dini péshwá:** Yahudiáni sajjahén dini sarók o péshwá, Ákubay chokk Láwi o Mussáay brát Hárúnay nasl o padréch butagant. Péshwáyáni kár, korbánig, parastesh o pák o nápákiay rahshóni dayag butag.
- Donyá:** Donyá pa say mánáyá árag o zánag butag:
1. sajjahén hasti, chosh ke zemin o ásmán, kóh o jangal, dasht o daryá, barr o gyábán;
  2. sajjahén mardom o mahluk;
  3. hamá mardom ke Issá Masihay|Masih sará báwarmand naant.
- Ebráni zobán:** Ebráni, Sámi zobáné ke Bani Esráiliáni máti zobán ent. Enjilay|Enjil chár ketábán, baré baré “Ebrániay” labz pa Árámi zobáná kármarz butag ke á ham gón Ebrániá hamgranchén zobáné (bechár: Árámi zobán).
- Elyás nabi:** Elyás Esráiliáni paygambaré butag. Áiy zamánag nohomi karn Péshmilád ent. Áiy wahdá, Esráilay bádsháh sakkén behodáé at. Elyásá bádsháhárá dháh dat ke agan á tawbah makant, Esráilá hawra nabit o tán say o ném sálá molká hawr nabut. Elyás zendagá ásmáná barag but. Dega paygambaré, Malákiá, kawl dátagat ke Elyás nabi cha Masihay áyagá pésh wátarra kant. É kawl pákshódókén Yahyáyá purah kort ke áiy kolaw ham pa Esráilay mardomán hamesh at ke tawbah bekanant.

Enjil: Enjilay máná wasshén mestág o hál ent. Enjil, “Nókén Ahdnámagay” 27én ketábáni tahá chár ketáb ant. É chárén ketábán, Issá Masihay|Masih zend, mójezah o ajekkái, sar o sój o parmán o mark o jáh janag nebisag butagant.

Ensánay Chokk: Ensánay Chokk yakk námé ke Issáyá pa wat zortag. Dániál nabiá é pernám pa yak hastiéá kár bastag ke á cha ásmáná kayt. Issá Masihá é pernám pa wat zortag tán mardom bezánant ke á cha ásmáná átkag o hamá wádah dátágén Masih ent.

Eremiá nabi: Eremiá Esráiliáni paygambaré butag. Áiay paygambariay zamánag 627 tán 486 Péshmilád butag. Áiay bázén péshgóiáni tahá bádsháh Solaymánay bastagén mazanén parasteshgáhay tabáhi o Bábelay molká Esráiliáni darándhéhiay habar ham hastent. Áiay zamánagay béhodáén bádsháhán áiay kolaw dóst nabutagant o pa é sawabá áiá mazanén sakki o sórié distag.

Eshayá nabi: Eshayá Esráiliáni paygambaré butag. Áiay paygambariay zamánag 740 tán 686 Péshmilád ent. Cha áiay bázén péshgóián yakké Emeniay Shahzádag, bezán Issá Masihay áyagay bárawá butag. Áiá Issáy salib kasshag o Éráni bádsháh Kuroshay áyagay péshgói ham kortag.

Hirudi: Hirudi, hamá mardom atant ke hákemén Hirudisay mannók o komakkár butagant.

Hirudis: Nókén Ahdnámagay tahá, Hirudis panch hákemay nám ent ke Rumiáni chérdastiá Yahudiáni sará hákemiesh kortag.

Hirudis Awali, “Mazanén Hirudis”: Issá Masihay|Masih pédá bayagay wahdá, Mazanén Hirudis Bani Esráilay hákem at o Bayt-Lahemá cha do sálá kasterén mardénchokkáni koshtagay hokmi dátogat tánke nonnokén Issá koshtag bebit (Mattá 2:16). Urshalimá, mazanén parasteshgáhi|mazanén parasteshgáh ham nók o master kort.

Hirudis Cháromi, “Hirudis Agripás (awali)”: Hirudis Agripás awali at ke áiay markay kessah Kásedáni Káray ketábá (12:20–23) átkag.

Hirudis Domi, “Hirudis Arkeláus”: (Mattá 2:22), Mazanén Hirudisay chokk at ke cha áiá rand Yahudiahay hákem but.

Hirudis Panchomi, “Hirudis Agripás (domi)”: Hirudis Agripás domi hamé cháromiay chokk butag. Pulos áiay démá pésh kanag but (Kásedáni Kár 25:13–26:32).

Hirudis Saymi, “Hirudis Antipás”: at ke pákshódókén Yahyái kosht (Mattá 14:1–12) o Issá ham áiay démá pésh kanag but (Luká 23:7–12).

Hodáay bádsháhi (Ásmáni bádsháhi): Mattá gwashit “ásmáni bádsháhi” o Enjilay|Enjil é dega say ketábáni nebisóka gwashant “Hodáay bádsháhi”. Mánáesh yakk ent o gapp hamesh ent ke Hodáay jend bádsháha bit o donyáay|donyá sará hákemia kant. Wati mestágay sheng kanagay bendáti zamánagá, Issá Masih Hodáay bádsháhiay áyagay járá jant, bale é kár hamá wahdá pa sara rasit ke Issá Masih padá byayt. Hodáay bádsháhi donyái bádsháhiéay paymá naent, é bádsháhi pa zórásaria narasit.

Hodáay Chokk: Enjilay|Enjil tahá, Issá “Hodáay Chokk” yá “Hodáay Bacch” gwashaga bit. Áiá zemini pet nést, cha ásmáná átkag. Hodáyá wati bádsháhi hamáiy dastá dátog, chia ke Issáy hamok wáhag, Hodái ant. Issá hamá kárána kant ke Hodáay wáhag ant.

Hodáay Gwarándh: “Hodáay Gwarándh”, Hodáay hamá gehterén korbánig, bezán Issá Masih ent ke pa sajjahénáni gonáháni shódagá korbánig butag.

Hodáay habar: Hodáay habar, Hodáay wasshén paygám o kolaw ant ke 66 ketábá mán ant. É 66 ketáb do bahr ant: “Kwahnén Ahdnámag” o “Nókén Ahdnámag”.

Hodáay nárazái: Hodáay nárazái, mardománi badén káráni sará Hodáay zahr o gazab ent.

Hodáwand: “Yahwé” hamá nám ent ke Hodáyá, Kwahnén Ahdnámagay|Kwahnén Ahdnámag tahá gón Mussáyá watá per bastag. Nókén Ahdnámagay tahá, “Hodáwand” pa Yahwéá kármarz kanag butag. É nám, pa Issá Masihá|Masih ham kármarz kanaga bit ke gón wati ásmáni Petá yakk ent.

Hushiáná: Árámi zobáná|Árámi zobán, Hushiánáay máná esh ent: “mára nun berakkén”.

Issá: Issá, Ebráni zobáná|Ebráni zobán “Yehoshuá” gwashaga bit, bezán “Hodáwanda|Hodáwand rakkénit”.

Jalil: Jalil, Esráilay shomáli némagá yak gwarméay nám ent ke eshiay sawabá, molkay shomáli damagá Jalila gwashant. É gwarmay domi nám Genisáret ent.

Jenn: Jenn, ruhé ke chamzáherá gendaga nabit, mardománi jesm o jáná poterit o baré baré áyán bésár o cha wat béwata kant.

- Kápáráni aid:** Yahudi, Mussáay sarókiá cha Mesrá dar kapag o tán chel sálá barr o gyábánán gedám o kápáráni tahá nendagay yátmáná, hamok érahtay mósomá, hapt róchá aida kanant. Hamé aidá “kápáráni aida” gwashant.
- Kásed:** Kásed bezán “dém dátágén”. É labz pa hamá dwázdahén moridán kármarza bit ke Issá Masihá|Masih pa wati hásén hamráhiá gechén kortant. Esháni tahá, Mattá o Yuhanná ham hawár atant ke áyán randá Pákén Enjil cha Mattá o cha Yuhannáay kalamá nebeshtant. Káseday labz pa Pulos o bendáti kelisáay|kelisá é dega mazanén sarókán ham kármarz kanag butag.
- Kanisah:** Har shahréa ke Yahudi nendók ant, yak parasteshgáhé hast ke Issá Masihay|Masih wahdá ódá mardénchokkesh ham wánéntagant. É parasteshgáhay nám “kanisah” ent.
- Kaysar:** Kaysar chónáhá Julyus Sizáray nám ent ke 100 tán 44 Péshmiládá zendag at o Rumay mazanén hákemé at. Randá, é nám pa Rumay bádsháhán zurag butag.
- Kelisá:** Nókén Ahdnámagay tahá, é labz pa ebádatay jágahá kármarz nabutag. Har jáh ke átkag, eshiay máná Issá Masihay|Masih báwarmandáni mocchi o sharikdárén zend butag.
- Kwahnén Ahdnámag:** Kwahnén Ahdnámag 39 ketáb ant ke 1500 tán 400 PéshmiládáEbráni zobáná|Ebráni zobán nebisag butagant. Esháni tahá nebeshtah ent ke Hodáyá donyá chón jórh kortag o mardomán che paymá gonáhay ráh geptag o Hodáyá chón Ebráhém o áiy nasl o óbádag, Bani Esráil, pa wat gechén kortagant ke donyáyá berakkénit. Kwahnén Ahdnámagay tahá, Bani Esráilay rájdaptar, pa Hodáyá áyáni názénk o satá (Zabur) o Hodáyay nabiáni kolaw o nebeshtánk átkagant. Cha é nabián bázénéá, Issá Masihay|Masih áyagay péshgói kortag.
- Láwi:** Láwi Akubay saymi chokk o Bani Esráiliáni yak kabilahéay bonpirok at. É kabilah, Hodáyá pa parasteshgáhay hezmatkáriá gechén kortagat.
- Makduniah:** Makduniah á wahdán Yunánay shomáli némagá at o Rumay ostáné at. Bonjáhi Tesáluniki at. Makduniah nun jetáén molké.
- Man án, Man hamá án:** “Man án” yá “Man hamá án”, hamá labz ent ke Hodáyá pa wati pajjárénagá gón Mussáyá gwashtag. Ebráni zobánay|Ebráni zobán labz “Yahwé” cha hamé habará zurag butag. “Man án” yá “Man hamá án”, yak darangázé ke Issáyá kárband kortag tán áiy Hodái zát paddar o pajjárág bebit.
- Mann:** Mann hamá ásmáni nagan ent ke Mussáay zamánagá, Hodáyá pa Bani Esráilián hamá wahdá ér áwort ke á barr o gyábánán saporá atant.
- Masih:** Masihá Yunáni zobáná “Khristos” o Ebráni zobáná|Ebráni zobán “Mashiáha” gwashant, ke mánái “pa bádsháhiá rógen per moshtagén” ent. Hodáyá cha nabiáni zobáná mestág dátagat ke yak róché bádsháhé kayt o Yahudiána rakkénit. Pa é sawabá ke Yahudi yak donyái|donyá bádsháhéay wadará atant, áyán bázénéá namannet ke Issá hamá Masih ent. Bale Issáay báwarmand, Issáay Masih bayagá mannant.
- Masihi:** Issá Masihay|Masih báwarmandán Masihia gwashant. É nám awali randá Antákiahay shahrá pa báwarmandán kármarz butag.
- Masterén dini péshwá:** Masterén dini péshwá hamá dini sarók at ke dini ráh o rahbandáni masterén ogdahdár at. Masterén dini péshwá har wahdá yakké butag o áiy marká rand nókéné gechén kanag butag.
- Mazanén parasteshgáh:** Mazanén parasteshgáh Bani Esráiliáni hamá masterén parasteshgáh at ke Solaymán bádsháhay zamánagá bandag butag. Yahudián, wati korbánig hamé jágahá kortagant. Sál 586 Péshmiládá, Bábelay bádsháh Nebukadnasará (Bohtenasrá) próshtag. Randá, cha 536 beger tán 516 Péshmiládá gón Éráni bádsháháni komaká padá jórh kanag but. Sál 70 Miládiá, Rumián prósh o haráb kort.
- Mazanén parasteshgáhay pardah:** Urshalimá, mazanén parasteshgáhá, sabz, jamurang o sohrén pazhmá gwaptagén mazanén pardahé lónj butag o gón é pardahá, parasteshgáhay pákterén jágah cha é dega bahrán jetá kanag butag (Dargwaz 26:31–35). Wahdé Issá Masih salibay sará sáha dant, hamé pardaha derit (Mattá 27:51; Luká 23:45). É hamé gappay nesháni ent ke nun Issá Masihá pa sajjahénáni gonáháni shódagá watá korbán kortag o dém pa Hodáyá rawagay ráh pach ent.
- Mazanén parasteshgáhay shosht o shód o wapkay aid:** Sál 165 Péshmiládá, Yahudián wati mazanén parasteshgáh cha Suriahay dastá pach geptag, áyáni bot cha ódá dar kortag o

parasteshgáh shosht o shód kortag o randá pa Hodáyá wapk kortag. Pa hamé yátmáná, mazanén parasteshgáhay shosht o shód o wapkay aidá gerant.

Mestág: Mestágay labz pa Rumay nókén bádsháháni áyagá kármarz kanag butag. Issá Masihá|Masih ham pa wati kolaw o paygámay jár janagá kárband kortag o gwashtag ke Hodáay bádsháhiay wahd nun átkag o rasetag.

Morr: Morr gránkimmatén washbóén thélé ke pa darmáná ham kármarz kanag butag o pa mordagáni kabr kanagay tayáriá ham.

Namiránén zend (Abadmánén zend): Namiránén zend yá abadmánén zend hamá dawr o bárig ent ke Issáay sará báwarmandén mardom gón Hodáyá yakjáha bant. Ódá bé gam o dard, ásudag o shádmána bant o hechbara namerant.

Nókén Ahdnámag: Nókén Ahdnámagay 27 ketáb ant ke esháni tahá, chárén Enjil Issá Masihay|Masih pédáesh, tálím o mójezah, salib kasshag o mark, jáh janag o ásmáná rawag bayána kanant. Kásedáni Kár kelisáay|kelisá bongéjay bárawá habara kant. Goddhi ketáb, donyáay|donyá démá áyókén sargwastáni bárawá péshgóia kant o nókén jahánay drapshókén dróshomay mestágá dant. Nókén Ahdnámagay é dega ketáb, kágad o karrách ant ke Pulos o awali kelisáay dega lahtén saróka nebeshtagant.

Pákén Ruh (Hodáay Pákén Ruh, Ruholkodos): Yunáni zobáná, é labzay máná “pákén gwát” yá “pákén ruh” ent. Enjilay|Enjil tahá, má gendén ke Pákén Ruh, Hodáay hamá zórakén was o wák ent ke pa Hodáay hokm o razáyá kár kanagá ent. Báwarmandáni del o jáná poterit, áyáni rahshón o posht o panáha bit o cha shádmániá sarrécha kant.

Pákshódi: É labz, Yunáni zobáná “baptismah” gwashaga bit o eshiay máná “ápá bokk dayag” yá “gón ápá shódag” ent. Pákshódi yak mardoméay nókén ruháni zenday nesháni ent o harkasá cha wati gonáháni pashómániá é nókén zenda rasit. Pákshódi, pa báwarmandéay sará Pákén Ruhay ér kapagá ham kármarza bit.

Pákwandh: Pa Hodáay námá gishhéntagén bahr bezán hayrát.

Palit o bérán kanókén bazhnák: É habar, ke pésará Kwahnén Ahdnámagá|Kwahnén Ahdnámag, Dániál Nabiay Ketábá átkag (Dániál 9:27), do mazanén sargwastay némagá esháraha kant. Awali esh ent, ke sál 168 Péshmiládá, Suriahay bádsháhá mazanén parasteshgáhay|mazanén parasteshgáh tahá bot ér kort. Domi sargwast, Enjilay|Enjil chárén ketábáni nebisagay wahdá angat nabutagat, bezán sál 70 Miládiá mazanén parasteshgáhay prosht o prósh. Bázén zántkáréay hayálá, cha Issá Masihay|Masih áyagá pésar, syási saróké kayt, donyáay|donyá sará hákemia kant o Urshalimá mazanén parasteshgáhá padá addha kant, bale randá parasteshgáhá, Suriahay bádsháhay paymá, palitta kant.

Parastesh: Pákén Ketábay tahá, parasteshay máná yaktáén Hodáay ebádat ent, áiyay satá o saná kanag o áiyay mazaniay mannag.

Parisi: Parisi, Yahudiáni dini o syási mardománi yak bahré at ke Sharyatay páband atant. Bázén Parisiéay sará, Masihay|Masih iráz esh at ke áyán Sharyatay béhi sharrén rahband, anchosh ke mehr o ensáp, yalah dátagatant, hord o kasánén rahbandáni sará mohr óshtátatagatant o á dega mardomesh éra jatant.

Pentikástay aid: Pentikástay aid, Yahudiáni rón o móshay aid ent, ke Sargwazay aidá 50 róchá rand geraga bit. “Pentikást” cha Yunáni zobánay labz “panjáhá” zurag butag.

Pesah: Yahudiáni Sargwazay aid|Sargwazay aid (Pesah).

Pet: Pet hamá labz ent ke Issá Masihá|Masih pa Hodáyá kár bastag, bale jesmi dhawl o dróshomá na. Hodá sajjahénáni jórhénók ent. Paméshká sajjahénáni Pet zánaga bit, bale chokk cha áiyá dur butagant. Issáyá gón wati marká dém pa Petá rawagay ráh pach kortag. Harkas ke Issáay sará báwar bekant, ásmáni Petay kerrá shota kant. Issáyá gón wati ásmáni Petá nasendókén nazzikié hast, anchosh ke wata gwashit (Yuhanná 10:30): “Man o mani Pet yakk én”.

Pilátus: Issáay salib kasshagay wahdá, Esráil Rumay dastay chérá butag o Pilátus Esráilay sará Rumay wáli butag. Áiyá Yahudiahá 26 tán 36 Miládiá hákemi kortag.

Préshtag: Préshtag hamá ruhánién rabbál o kásed ant ke Hodáay kolawána barant o kárant. Hodáay hezmatkár ant o pa mardomán hezmata kanant.

Rahmat: Rahmat, Hodáay mehráni hamá sawgát o théki ent ke sajjahén mardomán dayaga bit, bell toré kass é mehráni láhek naent.

Rógen per moshag: Hamá chiz ke pa yak hásén káréá gechén kanag o yak kerr kanag butag, zaytuni rógenesh per moshtag. Kwahnén Ahdnámagay|Kwahnén Ahdnámagah, mardom ham rógen per moshag butagant o chiz ham. Issáay asligén pernám “Masihay” bonyádi máná ham “rógen per moshtagén” ent (bechár: Masih).

Rumi báshendah: Rumay hákemiay sajjahén nendókén mardom Rumi báshendah nabutagant. Rumi báshendahán bázén ásudagié butag, chosh ke á janag yá salib kasshag nabutagant o cha Rumi Kaysará|Kaysar dádrasiay dazbandi kanagay hakkesh butag. Hamá mardom ke cha pédáeshá Rumi báshendah nabutagant, báshendahiesh pa bahá gept kortag.

Sámerah: Sámerah, cha Esráilay damagán yakké ke molkay nyám o delgáhá ent o Sámeri óday nendók atant (bechár: Sámeri).

Sámeri: Sámeri yak kawmé ke cha Urshalimá dém pa shomálá, Sámerahay damagay jahmenend at. Áshurián cha Miládá hapt karná pésar, Sámerah gept o óday mardom darándhéh kortant. Sámeri hamá mardománi chokk o óbádag atant ke Áshurián randá ódá jahmenend kortant. Harchont ke Sámeri Hodáay parasteshay dáwá o eddiáyá kanagá atant (Yuhanná 4:20), bale Yahudián Sámeri nápáka zántant, gón áyán badal o bándátesha nakort o cha áyáni damagá ham nagwastant (Mattá 10:5).

Saduki: Saduki, cha Yahudiáni dini sarókán yak rombé at, ke tahná Tawrátay panch ketábeshamannet. Sadukián jenn o préshtag, behesht o dózoh o mordagáni padá zendag bayag namannet.

Salib: Rumay bádsháhiay wahdá, salib pa masterén radkáráni sezá dayagá kármarz kanag butag. É paymén radkáresh chárdáráni sará dratkag o dast o pád méhkotth kortagant tán kam kammá bemerant.

Sargwazay aid (Pesah): É aid, cha Perawney golámiá Esráiliáni ázáti o ájuuiay yátá geraga bit o hamá yádgáren nesháni ent ke Hodáyá, Mussáay zamánagá markay préshtag rawán dátag ke har lógay awali mardénchokká bekoshit, bale har lógé ke áiy darwázagá korbánigén hón laggetag, cha á lógá sar begwazit.

Sarráp: Mazanén parasteshgáhay|Mazanén parasteshgáhah, Yahudi zarrá abéd dega zarráni kármarz kanag band butag ke áyán bot o mardomi aks per butag. Parasteshgáhay songay dayag o pa hayrát o korbánigá chizay bahá zuragá allam butag ke mardom wati zarrán badal bekanant o parasteshgáhay hásén zarrá bedayant. Báz wahdá, sarrápán hamé zarr badal kanag pa wati nap o suddá kár bastag.

Sóchagi tohpah: Sóchagi tohpah, Yahudiáni dini dód o rabédagá, hamá korbánig ent ke sarjamén dalwatá ásay sará sóchant.

Solaymán: Solaymán, Dáud bádsháhay námдарэн chokk ent. Mazanén parasteshgáhay|Mazanén parasteshgáh jórhenók, Solaymán at.

Song o máliátgir: Issáay wahdá, Esráil Rumay bádsháhay dastay chérá butag. Rumi hákemán cha Esráilián song o máliát geptag. Áyán song geragay kár hamá Esráiliáni dastá dátag ke á Rumiáni komakkár butagant. Bázénéá, cha songay gishshéntagén zarrán, géshter geptag o paméshká, mardomán cha áyán naprat kortag.

Sonnat kanag: Sonnat yá borrok, hamá hokm ent ke Hodáyá Ebráhémay zamánagá dátagat tán Hodá o Ebráhémay ahday yak neshán o pajjárez bebit. Yahudi, wati dini rasm o rawájáni randgiriá, hashtomi róchá wati har mardénchokká sonnata kanant.

Shabbatay róch: Tawrátay tahá, Hodáyá Bani Esráili hokm kortagant ke haptagay shash róchá kár bekanant o haptomi róchá Hodáyá parastesh bekanant. Áyán, hamé haptomi róchay nám Shabbat kortagat. Shabbatay róch, Jomahay róchay rónendá beger tán Shambhay róchay rónend ent.

Sharyat: Sharyat, Hodáay ráh o rahbandáni hamá hokm o parmán ant ke Mussáay sará rawán dayag butagant o Tawrátá átkagant.

Sharyatay zánóger: Sharyatay zánóger, Yahudiáni hamá dini zántkárén mardom atant ke dini ráh o rahbandesh zántagant. Cha áyán bázénéá, Sharyatay béhi sharrén rahband, anchosh ke mehr o ensáp, yalah dátagatant o hord o kasánén rahbandáni sará káresha kort (bechár: Parisi).

Tawrát (Mussáay ketáb): Tawrát panch ketáb ant, bezán Pédáesh, Dargwaz, Láwián, Mardomshomári, Sharyatay Domi Rahband.

Tayáriay róch: Panchshambehay róchay rónend tán Jomahay róchay rónend ke Yahudián pa Shabbatay róchá tayária kanant “Tayáriay róch” zánaga bit.

Urshalim: Urshalim pa Yahudián pákén shahré, chiá ke Hodáay pákén lóg, bezán mazanén parasteshgáh, hamé shahrá at. Yahudi é jágahá har sál yakjáh butagant o Hodáesh parastesh kortag. Wati korbánigesh ham, hamódá bortagant.

Yahudiáni sarókáni diwán: É diwán, Yahudiáni hamá ehtiárdárén diwán at ke Rumiáni hokmay chérdastiá butag. Eshiy haptád rishkamáshén básk o membar atant o masterén dini péshwá eshiay sarók at.

Yahudiah: Yahudiah, Esráilay jonubi némagay damag ent, ke dinay asligén bonjáh, Urshalim, ódá ent.

Yunes nabi: Yunes Esráiliáni paygambaré butag. Áiay zamánag hashtomi karn Péshmilád ent. Á, Hodáyá parmát ke berawt o Naynawáay shahray mardomán dháh bedant ke agan á tawbah makanant, áyáni shahr tabáh kanaga bit, bale Yunesá awalá Hodáay habar nazort. Eshiy sezáyá, á daryáyá dawr dayag but o máhigéá ér bort. Randá, á cha máhigay lápá dar kanag but o Naynawáyá shot. Wahdé óday mardománá Hodáay kolawi dát, áyan tawbah kort o rakkénag butant.